

Foreløbig Beretning om Femte Thule-Ekspedition fra Grønland til Stillehavet.

III.

Bidrag til Cockburn Lands Geografi

Geografisk Tidsskrift, Bind 29 (1926)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0029-PDF/gto_0029_67962.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=67962>

pdf genereret den : 22/5-2008

Foreløbig Beretning om Femte Thule-Ekspedition fra Grønland til Stillehavet.

III.

Bidrag til Cockburn Lands Geografi

af

cand. mag. Therkel Mathiassen.

Hovedformaalet for den af Knud Rasmussen ledede 5. Thule-Ekspedition var, som man vil have set af tidligere Artikler i Geografisk Tidsskrift 1924—25, af etnografisk og arkæologisk Art. Da de Landomraader, Ekspeditionen berejste, imidlertid var meget daarligt eller delvis slet ikke kortlagt, var det naturligt, at vi søgte at raade Bod paa disse Forhold i saa høj Grad, som vort øvrige Arbejde tillod. Et Hovedarbejdsfelt for vore geografiske Arbejder blev da naturligt Cockburn-Land, den nordlige Del af den store Ø Baffin Land, en af Jordklodens største Øer med et Areal paa Størrelse med Tysklands. Cockburn Land hørte til Jordens daarligst kendte Egne; ikke engang Kystomraadet var kendt i store Træk, og hele det Indre var ganske ukendt. Det var da naturligt, at det lokkede Ekspeditionens Kartografer til sig; en Vanskelighed var det dog, at vor Basis, hvorfra Kortlægnings-Slæderejserne skulde udgaa, Ekspeditionens Hovedkvarter paa Danskeøen, laa ca. 500 km Syd for Cockburn Lands Kyster.

Før vi gaar over til at omtale Ekspeditionens Rejser i Cockburn Land, skal vi kaste et kort Tilbageblik paa Cockburn Lands *Opdagelsehistorie*. Denne gaar tilbage til 1616, da Baffin opdagede den store Bugt, der nu bærer hans Navn. Baffin sejlede langs Cockburn Lands Nord- og Østkyst, men kom dog, paa Grund af et Isbælte, ikke Landet paa nært Hold. To Aarhundreder efter, 1818, har vi John Ross' mislykkede Forsøg paa at finde Nordvestpassagen; han var i Land paa Nordkysten af Bylot Island og opdagede Ponds Inlet; men som bekendt fandt han — man kan næsten sige af Princip —

alle Sunde lukkede, Ponds Inlet saaledes af en stor Gletscher. Langt mere skylder vi Parry, som, overalt hvor vi har gaaet i hans Fodspor, har vist sig som en dygtig og paalidelig Kartograf. Paa sin 1. Rejse 1819—20 opdagede Parry paa Udrejsen Mundingerne af Navy Board Inlet, Admiralty Inlet og Prince Regents Inlet, og paa Hjemrejsen sejlede han ned langs Baffinlands Østkyst og besøgte bl. a. River Clyde. Paa sin 2. Rejse 1821—23 overvintrede han ved Iglulik og opdagede Cockburn Lands Sydkyst; paa Slæderejser optog hans Løjtnanter Hoppner og Reid flygtige Kort over Kyststrækningerne fra C. Hallowell til Murray Maxwell Inlet og over Gifford Fjord. Navnet Cockburn Land skyldes Parry, som dog paa dette Tidspunkt ikke vidste, at dette Land hørte sammen med det, han havde besøgt paa den foregaaende Ekspedition. Paa sin 3. Rejse 1824—25 overvintrede Parry ved Pt. Bowen og udsendte herfra Slædehold, mod N. til C. York, mod S. til C. Kater.

De følgende Nordvestpassage- og Franklin-Eftersøgelsesekspeditioner bidrog meget lidt til Cockburn Lands Geografi, tiltrøds for, at de allerfleste af dem søgte ind til Ponds Inlet for at faa Oplysninger af Eskimoerne der. Som et Resultat af disse har vi dog det første geologiske Kort over disse Egne, Houghtons, der udkom som et Appendix til M'Clintocks Bog.

Hvalfangst i Davisstrædet var allerede begyndt først i 18. Aarh.; men først efter Parrys Rejser trak de nordpaa til Cockburn Lands Kyster, hvor Ponds Inlet gennem hele det 19. Aarh. var et Centrum for Hvalfangsten. Omend de fleste Hvalfangere ikke var synderlig geografisk interesserede, skylder vi dem dog flere vigtige Nyopdagelser: 1850 var Hvalfangere 80 km inde i Eclipse Sound; 1872 kortlagde Adams flygtigt Eclipse Sound og Admiralty Inlets ydre Del; 1877 opdagede Walker Scott Inlet og Eglinton Fjord, og omkr. 1900 opdagede Milne den Fjord, der nu bærer hans Navn.

Boas, som 1882—83 overvintrede i Cumberland Gulf, har ikke selv berørt Cockburn Land, men hans Bog „Baffin Land“ indeholder dog mange Oplysninger af Værdi, hentede fra Eskimoerne. Low, som 1903 flygtigt gæstede Ponds Inlet, udgav i „Cruise of the „Neptune““ et geologisk Kort, som dog ikke giver meget nyt fra Houghtons.

1906 begyndte Berniers Rejser med „Arctic“, udsendt af den canadiske Regering for at haandhæve Canadas Ejendomsret til de arktiske Øer; 1906—7 overvintrede han i Ponds Inlet og 1910—11 i Adams Sound i Admiralty Inlet; med „Arctic“ var Bernier selv et Stykke nede i Admiralty Inlet, og en af hans Folk, Lavoie, rejste med Slæde til dennes Bund og herfra til Aggo Bay og C. Kater; det, vi selv har set af Landet, giver os dog ikke større Tillid til Lavoies

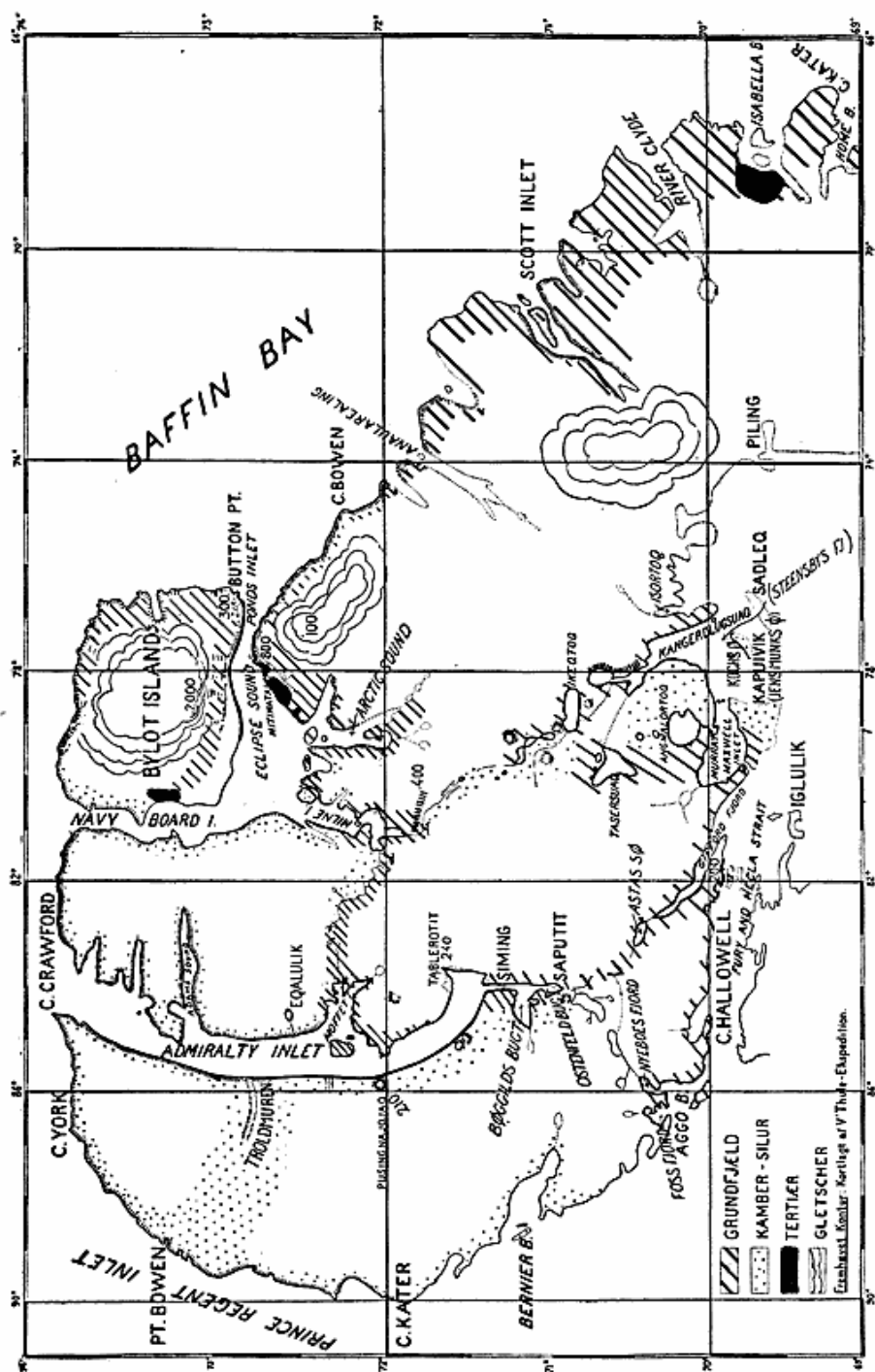

Fig. 1. Foreløbigt Kort over Cockburn Land, tegnet af Peter Freuchen og Therkel Mathiassen.

Kortlægning, og vi har kun i ringe Grad taget Hensyn til den;*) Bernier Bay er dog tegnet efter hans Kort.

*) Det bør bemærkes, at den canadiske Regering selv i senere Publikationer, saaledes i det store "Atlas of Canada", heller ikke har taget Hensyn til Lavoies Kort.

Derefter skal jeg gaa over til at omtale 5. *Thule-Ekspeditions Rejser* i Cockburn Land. I Februar 1922 forlod Peter Freuchen og jeg vor Basis, Danskeøen, og naaede 1. April den store Boplads Iglulik, der ligger paa en Ø lidt S. f. Cockburn Land og som blev et vigtigt Støttepunkt for alle vore Rejser; da det er et godt Fangststed for Hvalrosser, kunde man altid her gøre Regning paa at faa sit Forraad af Hundefoder suppleret. Paa Isen i Fury and Hecla Strait skiltes vi nu 4. April, idet vi satte hinanden Stævne igen i Iglulik 15. Maj.

Freuchen, ledsaget af en ung Iglulik-Eskimo, Qatalik, gik med een Slæde langs Nordkysten af Fury and Hecla Strait, passerede C. Hallowell og kortlagde de to Bugter ved Aggo; her maatte han vende, da Rejsen havde været haard paa Grund af daarligt Vejr og Føre og Ledsagerens Uduelighed; Iglulik naaedes igen 7. Maj.

Ledsaget af en af vore Kap-York Eskimoer, Arqioq, med Kone Arnanguaq og Iglulik-Eskimoen Akuano gik jeg med to Slæder og 17 Dages Hundefoder op gennem Gifford Fjord og herfra over Land til Bunden af Admiralty Inlet, der viste sig at ligge langt sydligere end formodet; kort efter skiltes vi fra Akuano, der skulde besøge Eskimoerne i Fjordens nordlige Del. Heldig Ren- og Sælfangst ved Saputit og i et Strømhul ved Siming skaffede os tilstrækkeligt Hundefoder til at kunne kortlægge den sydlige Halvdel af Admiralty Inlet. Ved Hjemrejsen fandt vi alle Depoter i Behold, og alt slog lige til, saa vi d. 9. Maj naaede Iglulik uden en Stump Mad eller Hundefoder i Behold. 29. Maj naaede vi igen Danskeøen.

I den følgende Vinter var jeg endnu indespærret paa Southampton Island, da Freuchen i Januar (1923) startede for Baffinland; han fik da i Stedet Bangsted som Ledsager. Knap Halvvejen til Iglulik kom Freuchen imidlertid bort fra de andre i en Snestorm og fik saa alvorlige Forfrysninger i Fødderne, at han blev nødt til at vende.

Sidst i Februar lykkedes det mig at slippe bort fra Southampton Island, og jeg begyndte straks at forberede en ny Baffinlandsrejse, hvis Hovedformaal var arkæologiske og etnografiske Studier ved Ponds Inlet, hvorfra jeg skulde vende hjem med Hudson Bay Co.'s Skib. Ledsaget af Aivilik-Eskimoen Patdloq gik jeg nu med een Slæde og et ret tarveligt Hundespannd gennem Murray Maxwell Inlet, fandt og kortlagde den store Steensbys Fjord, fra dennes Bund tværs over Landet til Bunden af Milne Inlet, der kortlagdes, og derfra gennem Eclipse Sound til Handelsstationen Mitimatalik ved Ponds Inlet, der naaedes 21. Maj. Ogsaa under Sommeropholdet her blev der Lejlighed til Forbedringer af Kortet, saaledes ved Udflugter til Button Point paa Bylot Inlet og til det 800 m høje Fjæld Mt. Hérodier

ved Albert Harbour, hvorfra man har et fortrinligt Overblik over Omegnen. Endvidere fik jeg her en Mængde Oplysninger af de der-værende Eskimoer; det er saaledes paa Basis af Eskimokort, at Kysten fra Steensbys Fjord til Piling og den store Fjord Anaula-realing er tegnet.

I Januar 1924 startede Freuchen sammen med Arqioq og „Baadsmanden“ med Familier for over Cockburn Land at køre til Thule. Afrejsen fra Iglulik fandt Sted 31. Februar; ledsaget af Akuano kørte de gennem Murray Maxwell Bay, over de store Søer Angmalortoq og Tasersuaq og derpaa ad min Rute til Ponds Inlet-Stationen, der naaedes 25. Marts. Efter en Uges Ophold her kørte de rundt Eclipse Sound og Navy Board Inlet til C. York, hvorfra det dog paa Grund af Isens daarlige Forfatning viste sig umuligt at sætte over til North Devon. De kørte nu til Eskimoerne i Adams Sound og videre til Moffet Inlet, hvis indre Del, som jeg ikke havde besøgt, Freuchen kortlagde. Medens Kap York-Eskimoerne blev tilbage i Admiralty Inlet, gik Freuchen, ledsaget af en ung lokalkendt Eskimo, Mala, over Land til Bunden af Milne Inlet, en haard Tur med den endnu daarlige Fod over det nu delvis snebare Land; herfra videre til Ponds Inlet-Stationen, som han naaede igen 16. Juni. Alle blev afhentet af „Søkongen“ først i August.

Kortet maa kun betragtes som foreløbigt, da de endelige Beregninger endnu ikke er afsluttede. Det er baseret paa Solobservationer, Bredde, Længde og Azimuth, foretaget med en lille Rejseteodolit (Hildebrands) og Lommekronometre; hertil kommer saa Pejlinger, som dog kun sjældent kan faa Karakteren af en virkelig Triangulering, Højdemaalinger ved Barometer, paa enkelte Steder Afstandsmaaling med vertikal Basis, Kysttoninger og andre Lommebogsskitser til Støtte for Detailtegningen. Alt ialt en Kortlægning som, mangelfuld som den maa blive paa Grund af de Vanskeligheder, en ret forceret Slæderejse nødvendigvis maa give, dog giver et Grundlag at bygge videre paa. De Omraader, Ekspeditionen har kortlagt fra Grunden af eller væsentlig ændret, er markeret paa en særlig Maade; de andre Egne er dels tegnet efter ældre Kort, dels efter Oplysninger fra Eskimoerne (punkteret Linie).

Vi vil nu forsøge, paa Grundlag af 5. Thule-Ekspeditionens og tidligere Ekspeditioners Undersøgelser at give en Oversigt over Cockburn Lands *Geologi og Terrænforhold*.

Paa Kortet er de forskellige geologiske Formationer angivet. Cockburn Lands Historie har hovedsagelig været følgende: Hele den østlige og en Del af den vestlige Del af Landet indtages af en ældgammel Grundfjældsformation, Gnejs og Glimmerskifer, isprængt

gamle Eruptiver som Granit og Gabbro. Denne Formation findes antagelig i Undergrunden over hele Omraadet; men i den ældre palæozoiske Tid, Kamber-Silur, sænkedes hele den nordvestlige Del og enkelte Omraader mod Syd under Havets Overflade, hvorved der aflejredes tykke Lag af Sedimenter, hovedsagelig Sand- og Kalksten. Derpaa følger en Række Brud og Forskydninger, som har brækket

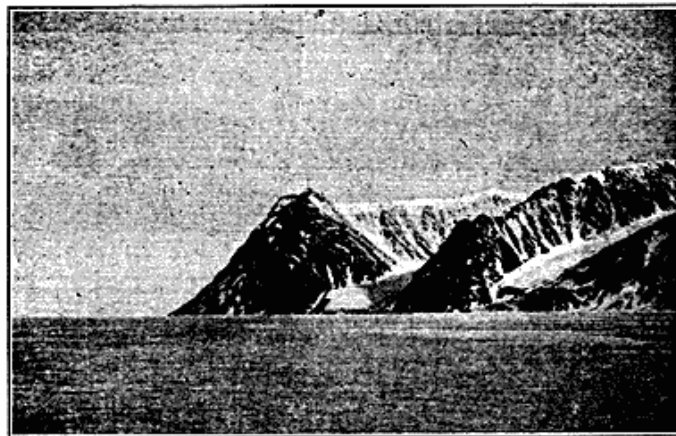

Fig. 2. Kysten ved Sydsiden af Indløbet til Ponds Inlet.

Landet i Stykker og hævet, sænket eller vippet de forskellige Flager. I hele den mesozoiske Tid, Jordens Middelalder, synes Cockburn Land at have ligget over Havets Overflade; men i Tertiærtiden har vi igen en lille Sænkning, hvor de lidet udstrakte Sandstens- og Kullag dannedes. Saa følger Istidens vældige Isbedækning med dens Erosion og Aflejring; derpaa sænkedes største Delen af Landet igen under Havet, der omløjrede de løse Masser og dannede de mange Strandterrasser og -volde; og endelig har vi den nyeste Tids Vandløbs- og Iserosion, Havet Nedbrydning o. s. v.

(Fortsættes).